Akce „Kámen“ – Všeruby 1948

Nová odhalení v případu falešné hranice Evžena Abrahamoviče

VÁCLAVA JANDEČKOVÁ

Téměř dokonalý a do posledního detailu promyšlený způsob likvidace odpůrců komunistického režimu – tak by se dala popsat jedna z nejutajovanějších aktivit bezpečnostních složek ministerstva vnitra, tzv. akce „Kámen“. Okolí hraničního přechodu Všeruby na Domažlicku se stalo dějištěm několika nerovných bojů o lidskou svobodu a důstojnost.

Ochranu státních hranic po 2. světové válce nechtěla žádná politická reprezentace v Československu podcenit. V letech 1945–1948 na nich působili nejen příslušníci finanční stráže, tzv. financové, kteří tak pokračovali ve své dřívější činnosti, ale i příslušníci pohraničních útvarů (pluků) Sboru národní bezpečnosti (SNB). Obě tyto složky se měly na hranicích podílet i na zpravodajské činnosti.

Převzetí moci komunisty v únoru 1948 zahájilo další etapu jejich ochrany. Koncem roku 1948 zanikla finanční stráž, která byla sloučena s pohraničními útvary SNB, aby tak mohla vzniknout Pohraniční stráž SNB, která se brzy proměnila v samostatný organizační celek. Západní hranice byla záhy protkána hustou sítí pohraničních (strážních) rot.

Komunistický totalitní režim zemi uzavřel. Od roku 1948 až do roku 1989 nesměla ven proklouznout ani myš. Přesto se našla místa, kudy se, zejména v brzké poúnorové době, projít dalo. Bylo proto vcelku přirozené, že se mnozí snažili těchto bran do svobodného světa, a dokonce i některých jejich strážců využít. Uprchlické tábory v západním Německu byly mnohdy jediným východiskem před pronásledováním a vězněním komunistickou diktaturou. Tímto směrem doslova proudily rodiny politických a vojenských prominentů, západních letců, podnikatelů a další demokraticky smýšlející občané.

Někteří šli na vlastní pěst a doufali, že se jim podaří dostat se ven a následně tam i získat azyl. Mnozí, zejména ti znalí místních poměrů, však nechtěli nic nechat náhodě a vyhledávali osvědčené kontakty, tj. převaděče, nebo dokonce přímo samotné pohraničníky či policisty.

Ministerstvo vnitra a jemu podřízené bezpečnostní složky pochopitelně situaci v pohraničí mapovaly a neváhaly ji využít ve svůj prospěch. Metody používané Gestapem či sovětskou tajnou policií se přitom doslova nabízely. Stačilo je jen přizpůsobit zdejším podmínkám, vše označit razítkem TAJNÉ a estébáckým hrátkám již nestálo nic v cestě.

STANICE SNB VŠERUBY – TAJNÝ PLÁN MINISTERSTVA VNITRA

Přenesme se nyní na Domažlicko, mezi Šumavu a Český les neboli do Všerubského průsmyku, kde již před staletími Chodové při ochraně zemských hranic věrně sloužili svému králi.

I tam v roce 1948 plnili své úkoly dané zákonem příslušníci finanční stráže a pohraničních útvarů SNB. Spíše pořádkovou službu pak ve Všerubech vykonávali příslušníci tamní stanice SNB. Jejím velitelem byl od 10. května 1945 do 1. listopadu 1948 praporčík Stanislav Liška.[1] K ozbrojeným složkám nastoupil ještě před okupací Československa a po válce patřil přirozeně k těm nejzkušenějším z okolí.

Narodil se 27. srpna 1911 v Pištíně u Českých Budějovic a během služby v pohraničí bydlel s rodinou nejprve v Brnířově u Kdyně a později ve Všerubech. S kamarády ze stanice, Františkem Martinů, Bohumilem Mikešem, Václavem Strouhalem a Václavem Šnaidrem, byl ochoten pomáhat lidem při ilegálním přechodu státních hranic, což bylo v jeho postavení nanejvýš troufalé a nebezpečné.

Brzy na jaře 1948 navštívil Lišku příslušník Státní bezpečnosti (StB) z Klatov Jaroslav Němec[2] (jeho bývalý spolužák z četnické školy) se dvěma neznámými muži – jakýmsi „Jonnym“

1 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice* (originální verze), Ludwigsburg, 1950, s. 1. Nejde o kopii uloženou v *Archivu bezpečnostních složek* (dále jen ABS), přepsanou na českém psacím stroji po odcizení agentem StB. Za poskytnutí tohoto dokumentu děkuji panu Luďku Liškovi (synu S. Lišky) a paní Lydii M. Akradi (vnučce, dceři Stanislavy Liškové-Jarošové).

2 Jaroslav Němec, nar. 25. 3. 1912, byl v roce 1948 vedoucím referátu zpravodajství Oblastní úřadovny (OÚ) StB v Klatovech.

Fotografie Stanislava Lišky pravděpodobně z roku 1948 je součástí personálního spisu SNB. Dole Josef Janoušek, jedna z obětí akce „Kámen".
Foto: ABS a archiv Jana Janouška

a Evženem Abrahamovičem[3], který se mu představil jako *Dr. Evzen Breza, ze zprav.*[odajské] *ustredny min.*[isterstva] *vnitra* (sic), a zasvětil ho do tajné akce, kterou zde ministerstvo vnitra hodlalo provádět. Šlo o fingované převádění lidí přes falešnou hranici.[4]

Abrahamovič nejprve žádal o informace o státních hranicích za nedalekou obcí Myslív, poté si vše v terénu naplánoval a po návratu na stanici SNB požádal Lišku, aby za odpovídající nájemné obstaral neobydlený domek na okraji této vsi. Liškovi se dostalo vysvětlení jeho role a zároveň upozornění, co by mu hrozilo, kdyby snad chtěl celou věc vyzradit. Na podrobnostech se měl domluvit s dalším, zatím v autě schovaným agentem „Jonnym", který od této chvíle převzal absolutní kontrolu nad veškerým budoucím děním. Liškovi zatím jen řekl, kdy a kde se příště sejdou a hlavně že musí při schůzkách dělat, jako že se velmi dobře znají a že spolu již několik ilegálních přechodů uskutečnili.[5]

V rámci akce byli vybráni další dva příslušníci stanice SNB, kteří uměli německy (František Martinů a Václav Šnaidr) a kteří měli za úkol na druhé straně hráze Myslívského rybníka zastavit prap. Liškou „převedené" osoby zvoláním *Halt!* a dovést je na falešnou německou celnici. Zde byla dokonale naaranžována úřadovna amerického důstojníka, který za přítomnosti civilní osoby v roli tlumočníka uprchlíky zpovídal. To vše proto, aby získali co nejvíce usvědčujících důkazů proti stále nic netušící vyslýchané osobě, její rodině a všem, kteří jim doposud pomáhali.

O myslívské falešné hranici a o Stanislavu Liškovi psal ve své studii o akci „Kámen" profesor Bostonské univerzity Igor Lukeš již v březnu 2011.[6] Odkryl v ní další z jeho rolí, a sice že od konce roku 1945 až do svého zatčení v prosinci 1948 pracoval zároveň v amerických tajných službách, tedy pro CIC (Counter Intelligence Corps): *…byl součástí sítě, která shromažďovala informace pro zpravodajské služby USA.*[7] K členství v této síti, tvořené zejména příslušníky SNB sloužícími podél hranic, vyzval Lišku jeho nadřízený pplk. František Havlíček z Klatov, používající krycí jména „Šumava" a „Tatran".

JOSEF JANOUŠEK A JEHO STÍN „JONNY"

O řadě těch nejproradnějších akcí organizovaných StB je známo, že jejich základem bylo napojení vlastních lidí na skutečné odbojové organizace. Bylo tomu tak i ve všech třech případech, na kterých Liška, chtě nechtě, musel spolupracovat. Jakousi zárukou, že se přechod hranice povede, měl být pro všechny myslívské oběti Josef Janoušek z Prahy, jehož však doprovázel všudypřítomný stín „Jonny". Identita tohoto agenta-provokatéra zůstávala až dosud tajemstvím, a shodou okolností byl dokonce mylně ztotožňován se samotným J. Janouškem.

Stanislav Liška po svém útěku za hranice v roce 1949 vzpomínal, jak se mohlo provokacím případně zabránit: *Vinu davam jedine strasne neprozretelnosti a bezprikladne neopatrnosti organisatoru, t. j. Janouskovi a jeho pomocnikum, protoze urcite meli moznost*

3 Více k jeho osobě TOMEK, Prokop: Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů. *Securitas Imperii*, 2005, č. 12, s. 10: *Evžen Abrahamovič, krycí jméno DR. BREZA (1921), 1942–1945 vězněn v nacistických koncentračních táborech, člen KSČ od 1. 1. 1946, 1947 přijat k ZOB II. – OZO I. Praha (angloamerické oddělení), 1948 převeden k MV, na podzim 1948 skupina BAa ve funkci velitele 3. oddělení (výpadové) IV. sektoru. Dne 1. 10. 1949 postřelen, v důsledku toho 31. 8. 1951 odešel do trvalé výslužby.* Později se stal ředitelem obchodního domu.

4 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 1. Citace jsou i nadále ponechány bez diakritiky.

5 Tamtéž.

6 LUKEŠ, Igor: *KAMEN. A Cold War Dangle Operation with an American Dimension, 1948–52*. Viz https://www.cia.gov/library/center-for-the--study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol.-55-no.-1/kamen-a-cold-war-dangle-operation-with-an-american-dimension-1948-1952.html (citováno k 1. 6. 2013).

7 LUKEŠ, Igor: KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem. *Historie a vojenství*, 2011, roč. 60, č. 3, s. 44–45. Jde o český překlad původní anglické verze.

a neucinili tak, aby si prezkouseli osobu Jonnyho, ktery jako spicl min. vnitra se vloudil, aneb byl nasazen do jejich organisace. Janousek Jonnyho vsude vodil a s nim projednaval vsechny nejdulezitejsi plany a pod., cili Jonny vzdycky a vcas stacil informovat Evzena.[8]

Kdo byl tedy vlastně Janoušek a kdo byl „Jonny“? Josef Janoušek se narodil 19. března 1920 v Českých Budějovicích. Vystřídal různá zaměstnání v několika městech, až se nakonec usadil v Praze, kde pracoval jako reprezentant bratislavského velkoobchodu s chemikáliemi Řivnáč a spol. Mezitím zkoušel i podnikat, díky čemuž se údajně dostal do finančních potíží. Tento fakt uváděl během vyšetřování StB jako důvod, proč se rozhodl pomáhat lidem při útěku za hranice. Údajná finanční motivace měla zřejmě zakrýt skutečnost, že chtěl těmto lidem napomáhat v rámci působení v právě se rodící ilegální organizaci Československé strany národně socialistické (ČSNS).

V době, kdy hledal kontakty v pohraničí, se prostřednictvím svého zástupce Oldřicha Dostála seznámil s Františkem Hejným z Prahy, asi třicetiletým mladíkem útlé postavy, který si říkal „Jonny“ a který tvrdil, že má napojení na ilegální organizaci v rámci SNB přímo na hranicích.[9] Hejný v pozadí s Abrahamovičem a jeho nadřízenými viděli v Janouškovi ideální osobu, jejímž prostřednictvím by si mohli získat tolik potřebnou důvěru některých z předem vytipovaných budoucích obětí jejich úskočných strategií, označovaných později společným

Pohled na Všeruby (Neumark) téměř na státní hranici – v pozadí bavorské městečko Eschlkam
Repro: A. Singer – E. Körner: 400 Jahre Stadtrecht Neumark im Böhmerwald – Jubiläumsausgabe

názvem „Kámen“. Tyto akce s reálným kontrarozvědným potenciálem se však nakonec zvrhly v nekontrolovatelné odstraňování nepohodlných osob napříč všemi společenskými vrstvami a jejich okrádání.

Jako první Janoušek s Hejným přesvědčili k útěku rodinu zakladatele společnosti ETA Jana Prošvice.[10] Janoušek to neměl ani moc těžké, jelikož jak J. Prošvic, tak jeho paní měli nezávisle na jeho návštěvách několik telefonátů sdělujících, že jim hrozí zatčení, a doporučujících aby uprchli.[11] Manželé Prošvicovi přistoupili nakonec i na variantu, že s sebou vezmou pouze dvě starší ze svých čtyř dětí – mladší se měly dostat na Západ později. Od Prošvice obdržel Janoušek 70 000 Kčs, za což se jim snažil se svým parťákem Františkem Klofandou[12] (krycím jménem „Malec“) zorganizovat bezpečný přechod hranic. „Jonny“ mezi ně dokonale zapadl. Stal se neodmyslitelnou součástí jejich autentických odbojových aktivit, jelikož je seznámil s prap. Liškou, v podstatě nejdůležitějším, ale zároveň i nejkontroverznějším hráčem v celé podivné hře.

Výhodný „obchod“ to nebyl, protože kromě celé řady výdajů zaplatil Janoušek podle svého prohlášení jen „Jonnymu“ 10 000, Liškovi 25 000 a hoteliérovi ze Kdyně Františku Bubákovi 7 000 korun.[13] Že ve skutečnosti nešlo ze strany Janouška a Klofandy o ob-

8 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 3.

9 *ABS*, fond (dále jen f.) Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis archivní číslo (dále jen a. č.) V-5317 MV, Maláč a spol., Protokol sepsaný na OÚ-StB v Klatovech s J. Janouškem, 2. 5. 1948.

10 Více o osudu rodiny J. Prošvice viz LUKEŠ, Igor: Jan Prošvic. Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice. Viz http://euro.e15.cz/profit/jak-komunista-zapotocky-prisel-k-vile-jana-prosvice-860630 (citováno k 1. 6. 2013). Jan Prošvic, vynálezce a podnikatel na úrovni Tomáše Bati, si již v roce 1933 založil první elektrotechnickou živnost a obchod s radioaparáty. Do roku 1939 se mu podařilo vybudovat první továrnu na nástroje a přístroje v Libni. V roce 1942 založil akciovou společnost v Hlinsku s kapitálem 4 000 000 korun, vyrábějící např. žehličky, elektrické vařiče, topná tělesa a vysavače. V roce 1989 patřila ETA mezi třicet našich největších zaměstnavatelů.

11 *ABS*, f. Vytříděné spisy sekretariátu ministra vnitra 1954–1960 (dále jen 319), signatura (dále jen sign.) 319-38-6, Výpis z protokolu sepsaného na OÚ-StB Praha s J. Prošvicem, 3. 7. 1948.

12 František Klofanda, nar. 5. 6. 1909 v Praze, bývalý krajský tajemník ČSNS, který po únoru 1948 předsedal ilegálním schůzím této strany v restauraci Beseda v Praze 10 – Karlíně.

13 Tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5317 MV, Maláč a spol., Protokol sepsaný na OÚ StB v Praze s J. Janouškem, 7. 7. 1948.

chodní plán, překvapilo dokonce i samotné organizátory provokací. V jednom z podrobných hlášení o průběhu jednotlivých akcí totiž stojí: *Naše domněnka, že se pravděpodobně jedná o několik lidí, kteří čistě z obchodních, finančních důvodů, organizují ilegální přechody, byla vyvrácena případem 2 mechaniků, kteří byli bez peněz a za převod nikomu, ani Janouškovi neplatili* (více o nich dále).[14]

Scénář příběhů obětí myslívské falešné hranice byl velmi podobný. Role J. Janouška přitom končila vždy ve Kdyni, malém městečku na Domažlicku, vzdáleném zhruba sedm kilometrů od Všerub. Všechny své „svěřence" dopravil až tam a ubytoval je v místním hotelu Modrá hvězda na malebném náměstí lemovaném stromořadím.

Rodinu továrníka Prošvice tam Liška vyzvedl večer 23. dubna 1948 a odvezl ji do Všerub. Po další úmorné pěší cestě s třemi kufry, velkou aktovkou, přenosným psacím strojem a dalšími taškami vyčerpaní a zablácení Prošvicovi konečně okolo půlnoci dorazili na zdánlivě bezpečné místo – „německou celnici". S J. Prošvicem byl ihned sepsán protokol v němčině – vždyť již měli být v Neukirchenu, a to také stvrdil vyslýchající orgán v civilu Karel Kocina, ve skutečnosti však příslušník StB Klatovy.[15] Co může být pádnějším důkazem totální mystifikace obětí? Nikdo z nich pochopitelně státní hranice nepřekročil, a proto se nemohl ani Prošvic nacházet v Neukirchenu beim Heiligen Blut, bavorském městečku vzdáleném asi deset kilometrů od Všerub!

Po sepsání protokolu následovalo zatčení pro pokus o ilegální přechod hranic. Ještě v noci byl na velitelství stanice SNB ve Všerubech sepsán s J. Prošvicem druhý a podrobnější protokol, který podepsali příslušníci StB Klatovy Jaroslav Němec a opět Karel Kocina.

Nyní se ale soustřeďme na příběhy dalších, dosud neznámých obětí dramatu. Zatímco na rodinu J. Prošvice se zaměřila pozornost z ryze majetkových důvodů, u nemajetných Karla Doutnáče a Otto Slavíka hrálo roli jejich členství ve straně národně socialistické. O. Slavík se dokonce v době únorových událostí, 23. února 1948, *zúčastnil demonstračního průvodu studentů strany nár. soc. na Václavském nám., který šel tentýž večer na hrad. Před hradem jsme byli zastaveni v počtu asi 7.000 a byla poslána asi 5ti členná delegace k panu presidentovi* v čele s poslancem Josefem Lesákem.[16] Tehdy prý E. Beneš návštěvu ujistil, že má vše pod kontrolou.[17]

Dalším důvodem, proč se právě K. Doutnáč a O. Slavík stali nechtěnou obětí Janouškových aktivit, je zřejmě ta skutečnost, že se s ním znali – všichni totiž bydleli v Žižkově ulici v pražském Karlíně. Je také možné, že Janoušek věděl o jejich aktivitách na letišti ve Kbelích a mohl o tom informovat „Jonnyho". Oba měli údajně napomáhat při úletu asi šesti letadel z ČSR. To sice při pozdějším vyšetřování popřeli a ani jim to nebylo dokázáno, ale že na věci mohlo něco být, dokládá zájem StB, která sledovala Slavíka ještě v 60. letech. Agenturní zpráva z roku 1962 zachytila jeho hovor na téma odchodu za hranice takto: *SLAVÍK prý byl vyrozuměn, že prý se po něm jde. Rozhodl se proto, že půjde za hranice.* […] *Později zjistil, že nalítl, že v tom měli prsty SNB. Neboť když se dostal jejich prostřednictvím na hranice, tak ho tam zatkli. Byl za to 3 měsíce ve vazbě, odkud byl pak po amnestii propuštěn. Dále říkal, že kdyby projevil zájem o 14 dní dříve, mohl se krásně dostat za hranice.*[18]

HOTEL MODRÁ HVĚZDA VE KDYNI

Velmi důležitým, avšak němým svědkem zmíněných událostí zůstává bývalý hotel Modrá hvězda hoteliéra Fr. Bubáka, který dnes slouží jako městské kulturní středisko. V době, kdy přes Kdyňsko odcházela politická, vojenská a podnikatelská elita, se mu říkalo Hotel Bubák. Doutnáč se Slavíkem se v něm ubytovali 27. dubna 1948. Vlastně měli přijet o den dříve, ale „Jonnymu" se údajně nepodařilo sehnat odvoz.

Karlu Doutnáčovi začaly problémy již 22. února 1948, kdy byl, jako politicky nespolehlivý, přeložen z Leteckých závodů n. p., opravny letadel Kbely, do závodu Rudý Letov v Letňanech. V polovině dubna prý pak potkal svého *známého ze strany nár. soc. Malce, snad správným jménem Klofanda*[19], a 26. dubna již spolu se Slavíkem čekali s aktovkami s náhradním prádlem v Janouškově bytě, v domě sousedícím s Doutnáčovým, na odvoz. Dočkali se až druhý den odpoledne, kdy všichni i s „Jonnym" odjížděli malým dodávkovým autem ze Smíchova směrem na Plzeň. Cestou však měli defekt, a tak pokračovali z Plzně do Kdyně taxíkem. V hotelu Modrá hvězda povečeřeli a šli spát. Ve tři hodiny v noci odjeli Janoušek s „Jonnym" zpět pro auto a do Prahy. Uprchlíci měli čekat do večera na příslušníka SNB,

14 Tamtéž, Hlášení o průběhu akce „JONNY" s krycím označením „VS – Z", 30. 4. 1948.

15 Karel Kocina, nar. 17. 9. 1908 v Chvalkově v okrese České Budějovice. Od března 1946 do září 1949 operativní orgán ZOB (zemské odbory bezpečnosti, v jejichž rámci působila v regionech zpravodajská služba) a později zástupce VO StB Klatovy; poté odvelen na velitelskou pozici VO StB Sušice.

16 *ABS*, f. Taktické svazky – Centrála (dále jen MV-T), spis a. č. T-1352 MV, Protokol sepsaný s Ottou Slavíkem na OÚ StB Praha, 10. 7. 1948.

17 Více ke studentské demonstraci *Vzpomínky tehdejšího poslance Josefa Lesáka na průběh Února 1948.* Viz http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0008_01.php (citováno k 1. 6. 2013).

18 *ABS*, f. MV-T, spis a. č. T-1352 MV, Zpráva OS-MV Praha 9 npor. Štamberského, 14. 11. 1962.

19 Tamtéž, Protokol sepsaný s Karlem Doutnáčem na velitelství stanice SNB ve Všerubech, 29. 4. 1948.

P r o t o k o l l, .. 124

vernommen, am 24.April 1948 in Neukirchen mit Johann Prošvic,
letzter Wohnsitz Prag II.Senovážná Nr.4.
Die genannten wurden aufmerksam gemacht die Wahrheit zu sprechen.

Zur Sache:

Ich bin am 17.3.1907 in Pilsen geboren, Sohn des Johan und Mutter Beatrix ger. - letzter Wohnsitz Prag II.Senovážná Nr.4, Fabrikant, Vater von 4 Kinder, Tsche, ohne Klauben, unbestraft.

Die Grenze bin ich übertreten denn ich als politisch verfolgt war und in der Tschechoslovakei nicht zu frieden war. Die beiden Fabriken wurden mir verstätlicht.
Die Ganze Begründung ist komunistisch. In den rechten Tagen sollte ich verhaftet werden. Dieses hat mir ein sehr guter Freund mitgeteilt. Dieser Mann war früher beim ZOB bescheftigt und den ich ihm wehrend des Krieges geholfen habe, rewanschiert er sich jetzt. Dieser Mann heist Paul V e d o r, wohnhaft in Prag VII. Letohradská Nr.36. Dieser Herr hat mir schon sehr fiele Sachen gemacht. Dieser Vedor hat mich nach dem Krieg auch aus dem Kerker geholfen.
Ich habe mich in Verbingung gesetzt mit meinem Beamten gewissenen Klouček, bei der fa. Prošvic Prag VIII, Kandertova Nr.106. Dieser Klouček ist in einer illegalen organisation aber der Führender dieser Organisation kenne ich nicht. In dieser Organisation sind noch zwei andere Männern in Verbindung, die aber nicht kennen gelernt habe. Der eine ist zza.180 cm gross, ungefähr 35 Jahre alt, vom beruf ein Vertreter, braune Haare und braune Auge, zimlich schlank, der andere ist zza.180 cm gross, ungef hr 42 Jahre alt, ein F hnrich der SNB.
Im Juli 1947 war ich unterwegs auch in München bei einem Karl Andres, der ein glosser General-Vertreter in Brünn wehrendes Krieges war und der nach dem Umsturz nach Detschland ausgesiedelt wurde. Unter Karl Andres habe ich schon l ngere Zeit Gescheftsverbindung gehabt. Andres ist bei Fa. Deckl in München angestellt. In Waldsassen habe ich eine Empfehlung und zwar einem Konopiský, durch seinem Kuseine Janota in Prag. Bei der amerikanischer Gesandschaft in München ist mir Herr Johann Kraif empfohlen worden, durch eine Beamtin, der amerikanischer Gesandschaft in Prag und zwar Hildegard Holstein. Ausserdem kennt mich an der Gesandschaft Ludmila Školová.
Ich möchte in die Scheitz und dann nach England fahren. In England kennt mich die Fa. Alexander Golden, Fa. Metal Product /Ltd. Treforeet, Sout Wales.
Über die Grenze wollte ich mitnehmen 51.000 Kčs, 50 Schweizer Frank 6.50 Fund, 27 Dolar und 100 belgische Frank.
Mehr habe ich nicht zu bemerken.
Gelesen, genehmigt und untergefertig.

Verhörender: Verhörter:

Protokol v němčině sepsaný s Janem Prošvicem ve fingované úřadovně „amerického důstojníka CIC“ v Myslívě 24. dubna 1948 *Foto: ABS*

který je měl převést přes hranice. Dostali snídani, oběd, hráli kulečník a pak je navštívila manželka hoteliéra, která je v dobré víře ujišťovala, *že se přechod přes hranice podaří, že již byl převeden nějaký továrník s rodinou a že není překážek.*[20]

Dne 28. dubna ve 21.00 hod. Liška oba vyzvedl a odvezl je do Všerub, kde zaparkoval stranou v nepoužívané továrně. Poli a loukami došli asi za dvacet minut až k hrázi Myslívského rybníka, kde jim řekl, *že je to již pár metrů do Německa. Tam jsme byli zadrženi německou finanční stráží, která nás prohlédla a předala nějakému úředníku německé policie a americkému poručíkovi. Ti nás v nějaké obci blízko hranic vyslechli a zjistili, že jsme nespolehliví lidé a prý komunisté. Proto zavolali německou pohran. stráž, aby nás předala českým orgánům na hranicích.* To, že je „západní orgány“ prohlásily za politicky nespolehlivé, se Doutnáče velmi dotklo. Není divu, vždyť byl v odboji a na konci války mu v revolučních bojích v závodě ve Kbelích prostřelili ruku.[21]

Kromě formálního, nic neříkajícího zápisu o zatčení, který sepsal a podepsal sám velitel stanice SNB ve Všerubech Stanislav Liška, byly s Doutnáčem a Slavíkem na místě za přítomnosti orgánů StB Klatovy sepsány velmi podrobné protokoly, které věrohodně popisují jejich cestu z Prahy až do okamžiku zatčení a korespondují jak s tvrzením J. Janouška, tak s pozdější výpovědí S. Lišky, který se sám po svém útěku za hranice musel obhajovat před americkou zpravodajskou službou.

V rámci svého detailního svědectví tehdy Liška uvedl, že návrh na organizování falešných hranic v jeho rajonu *byl ujednan mezi* [Jaroslavem] *Nemcem a kpt.* [Františkem] *Zlatnikem, jako okresnim velitelem SNB v Domazlicich.* O tomto ujednání měl informovat J. Němec E. Abrahamoviče v Praze, který následně přijel, vše na místě prověřil, nařídil dovést přípravy do konce a později osobně dohlížel na hladký průběh akcí.[22]

Abrahamovič však nikdy nepřijížděl sám. Stanislav Liška si ještě koncem 50. let velmi živě vybavoval chování jeho dvou pomocníků: *Jeden z techto pochopu byl opravdovy jakysi neurvalec, sprostak. Jeho reci byly neomalene, hrubeho razu, zatim co on si myslel, ze serviruje jakousi legraci. Pozdeji jsem zjistil, ze nekolik roku pracoval na zaoceanskych lodich a proto take ovladal*

20 Tamtéž, Protokol sepsaný s Ottou Slavíkem na velitelství stanice SNB ve Všerubech, 29. 4. 1948.

21 Tamtéž, Protokol sepsaný s Karlem Doutnáčem na velitelství stanice SNB ve Všerubech, 29. 4. 1948.

22 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 3.

'B! S k u t k o v á p o d s t a t a .

I.

Doutnáč Karel z Prahy X.,Žižkova 32 a Slavík Otto z Prahy X.,Žižkova čp.45 pokusili se dne 29.4.1948 o 2.30 hod překročiti státní hranice z ČSR do Německa a to v katastru obce Myslív,okr.Domažlice.

Při této akci byli zadrženi hlídkou SNB - VS Všeruby u Kdyně a předvedeni na velitelství stanice SNB do Všerub k dalšímu šetření.

II.

Vyšetřováním celého případu na stanici SNB Všeruby přísl.této stanice za spoluúčasti úředníků Stb Klatovy bylo zjištěno,že oba jmenovaní se připravovali delší čas k illegálnímu odchodu do ciziny.Tento svůj úmysl také dne 29.4.1948 snažili se provésti.

Důvodem k illegálnímu odchodu za hranice byla částečná nespokojenost se stávajícími poměry v ČSR.Oba po příchodu do Německa chtěli se dát najmouti do Prchalovy armády,nebo získati zaměstnání u Jana Bati v Brazilii.

III.

Doutnáč a Slavík vyšetřujícím orgánům výslovně doznali,že se k odchodu za hranice delší dobu připravovali a illegální přechod hranic dne 29.4.1948 uskutečnili.

Rovněž výslovně doznali,že po přechodu hranic chtěli vstoupit k Prchalově armádě a v případě jejich nepřijetí se chtěli pokusiti o získání místa u emigr.Jana Bati.

IV.

Jelikož se v tomto případě jedná o nedovolený,illegální odchod do zahraničí,byli oba jmenovaní dne 29.4.1948 o 2.30 hod.zatčeni a tehož dne v dopoledních hodinách předáni do věznice ONV v Domažlicích - proti potvrzení.

Všeruby,29.duben 1948.

Velitel stanice SNB:
Rag. L i š k a .

Okresní národní výbor - Domažlice -

D - 191

Část zprávy o zatčení Doutnáče a Slavíka ze dne 29. dubna 1948, podepsaná velitelem stanice SNB Liškou, tedy zároveň osobou, která je dovedla na falešnou hranici *Foto: ABS*

velmi dobre nemcinu a jiste dokonale anglicky jazyk.[23]

Není dnes tajemstvím, že mezi nejbližší přátele a spolupracovníky Evžena Abrahamoviče (krycí šifra A-I-Z) v rámci zpravodajství MV patřili Emil Orovan[24] (krycím jménem „Oliva“ a „Oto“, krycí šifra A-I-D) a Amon Tomašoff (krycím jménem „Tony“, krycí šifra F-7). Pojily je osobní vztahy z dřívější doby. Právě A. Tomašoff byl doslova pověstný svým nevyrovnaným, bezcitným chováním a historkami z dob, kdy sloužil u obchodního loďstva několika států.[25] Narodil se v roce 1922 v rodině právníka v Bratislavě a krátce studoval dokonce i ve Velké Británii. V Americe pak spolupracoval s důstojníky NKVD. Jeho mimořádný jazykový talent mu umožnil nastartovat v rámci zpravodajského aparátu KSČ dráhu profesionálního agenta. Na počátku 50. let, tedy v době upevňování komunistického režimu, se však jeho zářná kariéra pro „nespolehlivost a nekontrolovatelnost“ zpomalila a nakonec ji v lednu 1953 ukončilo nečekané úmrtí v košické nemocnici – A. Tomašoff zemřel ve věku necelých 31 let údajně na *zhoubný nádor mozku s vedlejším nálezem sklerotizací aorty.*[26]

Jeho role amerického důstojníka CIC v akci „Kámen“ byla téměř nezastupitelná. Zatímco E. Orovan v Myslívě dohlížel na dva příslušníky SNB v německých uniformách, A. Tomašoff byl vždy zárukou úspěšné divadelní hry uvnitř „německé celnice“. Podle líčení S. Lišky jeho kamarádi ze stanice SNB vždy přivedli nic netušící uprchlíky *az do domku-celnice, kde je predali pritomnemu Karlovi* [Kocinovi], *v civilu oblecenemu organu Stb z Klatov, a v USA dustojnicke uniforme oblecenemu organu min. vnitra „namorniku“* [A. Tomašoffovi], *a pak se vzdalili z mistnosti.* […] *v dece, ktera byla povesena pres okno, byla udelana mala dirka, aby bylo mozno z venku pozorovat to, co se deje uvnitr. Nekolikrate tak nahledli do mistnosti. Za stolem v kancelari Kommandanta sedel Karel a psal na stroji s ceskou klavesnici, zatim co vedle stolu v lezernim postoji stal „namornik“, ktery kladl otazky v nemcine, Karel je tlumocil v cestine* […]. *Na temze stole se hromadil majetek* […]. *Pekna hromadka papirovych bankovek, sperky a jine veci. Celkem slusne bohatstvi lezelo na stole.*[27] Zmiňovaný domek se

23 LIŠKA, Stanislav: *FALESNE HRANICE*, nepublikovaný strojopis stejného názvu, Kanada, 1959, s. 16. Jde o hlubší rozpracování životního příběhu S. Lišky, které se rodině podařilo v důsledku mého pátrání objevit v lednu 2013. Za poskytnutí kopie tohoto ojedinělého dokumentu vděčím panu L. Liškovi a paní L. M. Akradi. S tímto svědectvím S. Lišky a dalšími výsledky důkladného výzkumu se čtenáři budou moci seznámit v knize autorky tohoto článku s pracovním názvem *Za hrází past. Akce Kámen – svědectví o komunistické zvůli v obrazech a archivních materiálech*, která vyjde v Nakladatelství Českého lesa na podzim 2013.

24 Emil Orovan, nar. 1922, nastoupil koncem roku 1945 na ZOB II., kde zpracovával angloamerickou agendu. Po likvidaci ZOB II. byl převeden k StB, kde působil nejprve v úseku OBZ, později na IV. sektoru skupiny BAa MV. V době organizování akcí v Myslívě byl přednostou jejich oddělení, tj. sektoru III/Aa (defenzivní odbor neboli tzv. vnitřní bezpečnost), JUDr. Štěpán Plaček. Tento sektor spadal pod hlavní zpravodajský odbor III/A Jindřicha Veselého. Stopy E. Orovana vedly později přes Izrael až do Jihoafrické republiky, přičemž existuje podezření, že nyní žije opět v ČR.

25 TOMEK, Prokop: *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*, s. 6.

26 Tamtéž, s. 23.

27 LIŠKA, Stanislav: *FALESNE HRANICE*, s. 20.

povedlo podle náčrtku Stanislava Lišky ve strojopise *FALESNE HRANICE* identifikovat jako neobývaný vejminek čp. 14 na samém okraji vesnice nejblíže k hrázi Myslívského rybníka, který patřil ke stodole a rodinnému domu čp. 13 přes cestu, obývanému Aloisem Součkem. Zbývá snad jen dodat, že zmíněné bohatství Prošvicových se nikdy neobjevilo na oficiálním seznamu zabavených věcí a i v jiných případech končily zabavené předměty v bezedných kapsách zpravodajských orgánů ministerstva vnitra. A nezůstalo pouze u věcí movitých…[28]

SPOLUPRÁCE STB KLATOVY S ÚTVAREM 701 A

Po sepsání protokolů byly oběti provokace převezeny do věznice Okresního soudu v Domažlicích. Jejich další eskortu do Prahy pak zařizovala Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti (OÚ StB) v Klatovech. Na základě příkazu MV byli dne 8. května transportováni z Domažlic do Bartolomějské ulice v Praze také Doutnáč se Slavíkem.

Tady začíná zvláštní pátrání samotné OÚ StB Praha – referátu B/1. Jmenovaní byli totiž do vazby dodáni bez jakéhokoliv materiálu i bez uvedení důvodů zatčení! Dne 12. května byl proto vznesen písemný dotaz na OÚ StB Klatovy a Ústřednu StB při ministerstvu vnitra v Praze se žádostí o urychlené vyřízení, aby bylo možno přistoupit k výslechům. Týž den přišla z Klatov následující odpověď: [K] *TAMNIMU DOTAZU SDELUJI TOTO: ESKORTA DOUTNACE / NA C HACEK / A SLAVIKA BYLA NARIZENA MIN. VNITRA – UTVAREM 701 A*[29]*. MATERIAL DODA UTVAR A VYSLECHY PROVEDTE JEN S JEJICH SOUHLASEM. V DANEM PRIPADE JEST MOZNO SE OBRATITI NA REFERENTA – EVZENA –. ZATIM SAMI VYSLECH NEPROVADEJTE.*

Za referát „Z" (zpravodajství) klatovské OÚ StB se podepsal vedoucí referent [Jaroslav] *NEMEC*.[30]

Oblastní úřadovna v Praze se tedy obrátila na útvar 701 A MV a 13. a poté i 15. května žádala o materiály k případu. Jak se zdá, o Doutnáče a Slavíka nebyl příliš velký zájem! Je ale také možné, že Abrahamovič a Hejný měli plné ruce práce s Janouškem, který mezitím odjel na Slovensko, aby překročil hranice do Rakouska.

PRVNÍ ZATČENÍ JOSEFA JANOUŠKA

Soustřeďme se ale nejprve na to, co se odehrálo přes den a v noci z 30. dubna na 1. května 1948, kdy v hotelu Modrá hvězda tentokrát čekali na svého průvodce Lišku manželé Maláčovi a Zavadilovi. Obě rodiny i s dětmi přivezli do Kdyně Janoušek a „Jonny" dvěma auty hned druhý den po zatčení Doutnáče a Slavíka.

Josef Janoušek o tom při výslechu 15. května 1948 vypověděl: *Odevzdal jsem je již zmíněnému prap. Liškovi s tím, aby už další zařídil. Hned na to jsem se vrátil do Prahy a tam jsem se od příbuzných továrníka Prošvice dozvěděl, že jmenovaný byl i s manželkou zajištěn.*[31] Odjel proto ihned s Karlem Haškem (bratrem Jiřiny Prošvicové) a jeho paní do Domažlic. Haškovi měli nejprve vyzvednout Prošvicovic nezletilou dceru Janu a pak čekat na Janouška. Ten se zatím vydal do Kdyně zjistit, co se děje, a případně varovat JUDr. Maláče[32] a JUDr. Zavadila[33], oba bývalé vyšší úředníky ministerstva vnitra.

Maláčovi byli již s Liškou na cestě k falešné hranici, ale JUDr. Zavadila se Janouškovi podařilo informovat, aniž by o tom zřejmě „Jonny" věděl. Když se totiž Liška po „převedení" manželů Maláčových vrátil pro Zavadilovy, čekal ho již „Jonny" před vjezdem do hotelu a žádal, aby se okamžitě otočil a spěchal do Všerub nahlásit Evženovi, že se JUDr. Zavadil záhadným způsobem ztratil. Liška to později popsal slovy: *Prani Jonnyho jsem nevyhovel, zastavil* [jsem] *vuz, vystoupil a sel do hotelu do I. poschodi, kde jsem pristihl s hlavou v dlanich pritomneho Janouska, zcela zniceneho.* Janoušek konstatující Liškův příchod jako smyslu zbavený řekl: *Nekde se stala zrada, zaridte se podle toho, ja jedu s Jonnym drozkou do Plzne a pak pryc vlakem.* „Jonny" pochopitelně neváhal Lišku na chodbě upozornit: *Jedte honem a reknete Evzenovi, o co jde a on ostatni zaridi. Jel jsem tedy – zcela pomalu – do Vserub* […] *Evzen neprodlene volal Plzen, Stb, – ktera za nejakou chvili chytila u Plzne Jonnyho*

28 LUKEŠ, Igor: *Jan Prošvic. Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice*, s. 46–49.

29 Krycí název „útvar 701 A" se používal pro tzv. Skupinu BAa ministerstva vnitra neboli Velitelství StB v Praze, které řídil J. Veselý. Jedním z jeho zástupců byl např. Bedřich Pokorný. Akce v Myslívě prováděla operativa tohoto útvaru v úzké spolupráci s orgány zpravodajské služby MV, což byli podle všeho v zásadě stejní lidé.

30 *ABS*, f. MV-T, spis. a. č. T-1352 MV, Dálnopisná zpráva Jaroslava Němce z OÚ StB Klatovy Oblastní úřadovně StB v Praze, 12. 5. 1948.

31 *ABS*, f. Různé bezpečnostní složky na Slovensku po roce 1945 (dále jen 215), sign. 215-116-63, Zápisnica napísaná s Jozefom Janouškom na OŠB v Bratislave, 15. 5. 1948, s. 1.

32 JUDr. Oldřich Maláč, nar. 5. 8. 1910, odborový rada MV, byl po únoru 1948 poslán akčním výborem bez udání důvodů na dovolenou s čekatelným. Za 2. sv. v. působil v Anglii jako zpravodajský důstojník. Prošel speciálními zpravodajskými kurzy v USA a v Anglii.

33 JUDr. Karel Zavadil, nar. 1. 2. 1903, odborový rada Fondu národní obnovy, byl po únoru 1948 rovněž poslán na zdravotní dovolenou. Původně policejní rada z Moravské Ostravy působil za 2. sv. v. v Londýně jako zástupce šéfa státní a tajné policie. Po válce byl na MV zástupcem přednosty odboru Z (odboru pro politické zpravodajství) generála Josefa Bartíka. Gen. Bartík byl v roce 1946 na popud majora Bedřicha Pokorného zatčen (nahradil ho tak ve funkci) a Zavadil byl rovněž nucen z ministerstva odejít. V červnu 1948 se mu nakonec podařilo utéct do Anglie.

a Janouska. Co se později s Janouškem stalo, se již Liška nedozvěděl.[34]

Janoušek byl zadržen v Plzni v noci z 1. na 2. května spolu s Fr. Hejným, alias „Jonnym", manželi Haškovými, Janou Prošvicovou a kdyňským autodopravcem Arnoštem Steidlem. Ještě v noci je všechny převezli na OÚ StB do Klatov, kde byli vyslýcháni. Janouškovi byl učiněn následující návrh: buď půjde na pět let do vězení, nebo slíbí, že formálně zprostředkuje přechod JUDr. Zavadila, a všichni budou okamžitě propuštěni (což nakonec skutečně byli). Janoušek, možná i při pomyšlení na teprve desetiletou Janu Prošvicovou, která strávila týden v dětském domově v Domažlicích (pro nezletilost nesměla být ve věznici s rodiči) a měla za sebou již dvě zatčení, přislíbil, že převod dotáhne do konce – nakonec Zavadilovi stále čekali na to, až se jim ozve.

JANOUŠEK ZŘEJMĚ SÁM OBĚTÍ FALEŠNÉHO PŘEVADĚČE

O zajištění JUDr. Zavadila, který byl původně na ministerstvu vnitra pověřen vedením referátu Z-IV, tj. oddělení pro stíhání válečných zločinců, měli vysocí úředníci na MV s nevyjasněnou okupační minulostí po únoru 1948 zřejmě mimořádný zájem, neboť v Praze kontaktoval Janouška další příslušník StB a informoval se, *ako stojí vec so Zavadilom.* Janoušek se však rozhodl řešit situaci po svém: *Jelikož jsem neměl odvahu zprostředkovat fingovaný odchod Dr. Zavadila do zahraničí, rozhodl jsem se, že do zahraničí uteču sám.*[35]

Odjel do Bratislavy, kde se s falešnými doklady na jméno Švarc snažil najít spojení na někoho, kdo by mu přechod zprostředkoval. Při tom nechtěl v Bratislavě ani v zahraničí zanechat žádné stopy.

Ač tam dorazil 7. května, trvalo mu skoro týden, než se napojil na místní převaděče a vyjednal podmínky svého ilegálního přechodu. S tím mu měl pomoci jeho údajný kamarád, vystupující pod krycím jménem „Hardy". Aby Janoušek udělal dojem na převaděče „Sášu", který se příležitostně zmínil o tajné vysílačce, a taky aby byl přechod levnější, vylíčil mu za přispění „Hardyho", že v Praze má jejich ilegální organizace vysílačky dvě: *…při tom jsem se obrátil na „Hardyho" s tím, aby je nebral, neboť nevíme přesně, zda to není nějaká léčka.*[36]

Ve večerních hodinách 13. května 1948 se v hostinci v Bratislavě-Petržalce Janoušek s „Hardym" rozloučil, dal mu svoji legitimaci, peníze pro manželku a vydal se na cestu s převaděčem: *Okolo 22.00 hod. mě „Sáša" vedl k čs. hranici, kterou jsem mínil té noci překročit. Asi 500 m od hranic, jak mi „Sáša" pověděl, šel tento asi 30 m přede mnou. Při trati prošel kolem houští, a když jsem se k němu já přiblížil, byl jsem zadržený.*[37]

Z tajné zprávy Veliteľstva 4. oblasti pro Povereníctvo vnútra, VII. odbor, vyplývá, že Janoušek byl zadržen *orgánmi III. odboru pov. vnútra* (tedy ne pohraničníky), a údajný převaděč Kolčár alias „Sáša" až moc profesionálně zaznamenal, co se událo 12. a 13. května, tj. od okamžiku, kdy navázali kontakt.[38]

Výše uvedený popis událostí u slovensko-rakouských hranic napovídá možnosti, že se Janoušek stal nakonec sám obětí falešného převaděče. Velmi pravděpodobná je dokonce i verze, že po propuštění v Klatovech byl celou dobu sledován nejen v Praze, ale i v Bratislavě. Fakt, že se převaděči zmínil o adrese Fr. Hejného jako o místu, kde se nacházejí vysílačky, může navíc svědčit o tom, že „Jonnyho" stále považoval za svého důvěryhodného partnera. Osobu tehdy asi třicetiletého „Hardyho" se zatím ztotožnit nepodařilo. Vzhledem k okolnostem a údaji o jeho věku nelze však vyloučit ani variantu, že „Hardy" mohlo být jen další z krycích jmen Fr. Hejného.

TULAČKOVA CESTA NA ZÁPAD

Obětí určité formy provokace StB se stal také Jiří Myška, bratr Ivany Tigridové. Příběh členů rodiny Myškových měl však šťastný konec, a to nejen zásluhou Oty Tulačky[39] a jeho kontaktů, ale právě i prap. Lišky, neboť to byl on, kdo zajistil finální a nejriskantnější úsek jejich cest ke svobodě.

O takzvané „bezpečné cestě" Oty Tulačky, krycím jménem „Cyril", se Ivana Tigridová dozvěděla prostřednictvím Reinholda Picka, zaměstnance amerického velvyslanectví v Praze. Major Josef Hýbler, bývalý stíhací pilot 310. perutě Royal Air Force (RAF), krycími jmény „Blackwood" nebo také „Vašek", po svém zatčení v roce 1949 k tomuto případu ve spojitosti s Reinholdem Pickem vypověděl: *Na tomto převodu trval z toho důvodu, že prý do-*

34 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 2.

35 *ABS*, f. 215, sign. 215-116-63, Zápisnica napísaná s J. Janouškom na OŠB v Bratislave, 15. 5. 1948, s. 2.

36 Tamtéž, Dodatok k zápisnici spísanej s Janoušek Jozefom na OŠB v Bratislave, 15. 5. 1948, s. 2.

37 Tamtéž, s. 3.

38 *ABS*, f. 215, sign. 215-126-57, Tajná zpráva Velitelstva 4. oblasti pro Povereníctvo vnútra, VII. odbor, Bratislava, 29. 5. 1948: *Z rozhovoru „Švarca" s „Hardym" sa dalo vyrozumeť, že Švarc, prípadne obaja robili konfidentov na Min. vnútra.* […] *Krátko pre*[d] *22.00 hod. odišiel „Švarc" k štát. hraniciam smerom na Kopčany, kde bol orgánmi III. odboru Pov. vnútra zadržaný pri pokuse o ileg. prechod. „Hardy" zostal po odchode „Švarca" v hostinci Liška* (sic). *Predbežným výsluchom bolo zistené, že „Švarc" je totožný s Janoušek Jozefom…*

39 Ota Tulačka (1913–1991), vůdčí osobnost ilegální skupiny, která vyvíjela na Kdyňsku rozsáhlou protistátní činnost. Skupina byla napojena na americké velvyslanectví v Praze a MZV. Kromě převaděčské činnosti se O. Tulačka přímo účastnil příprav ozbrojeného převratu plánovaného majorem Miloslavem Jebavým v březnu 1949. Za svoji protikomunistickou činnost byl v roce 1950 odsouzen na doživotí. Ve vězení strávil celkem 15 let.

stali na velvyslanectví vzkaz, aby se tato t. j. Tigridová dostavila za svým manželem. Na můj dotaz, kde se nyní nachází Tigrid, sdělila mi Tigridová, že je toho času v Řezně [Regensburg]. *Když jsem přivedl Tigridovou k Cyrilovi, vysvětlil jsem mu krátce tuto zvláštní okolnost. Tento s tím souhlasil a slíbil, že to vysvětlí dalším osobám zúčastněným na provádění illeg. přechodů.*[40]

Zvláštní okolností bylo, že I. Tigridová neměla dost peněz, které byly pro bezpečný a plynulý přechod hranic podmínkou. Americké velvyslanectví přesto na pomoci trvalo, a tak byla převedena jaksi „na dluh". Zbylou finanční částku uhradila později její maminka.

Dojednanou podmínkou této „bezpečné cesty" bylo v zásadě to, že bohatší rodiny poskytnou desetitisícové částky sloužící částečně jako úplatek pro příslušníky stanice SNB, kteří se na hranicích postarali o překonání nejnebezpečnějšího úseku cesty, což nebylo ani v jejich postavení vůbec snadné. Z části těchto peněz byly financovány také přechody zahraničních letců, kteří se tehdy většinou nacházeli ve velké finanční tísni. Za zbytek se hradily výdaje spojené s dopravou a další nezbytné náklady související s fungováním „linky".

Úspěšnost této cesty však nebyla založena na financích, jak se na první pohled může zdát. Nejsilnější zbraní byla zkušenost se zpravodajskou činností a dodržování všech zásad konspirace nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí. To znamená, že osoby odcházející za hranice nesměly prozradit vůbec nikomu, tedy ani Američanům, Britům či jiným západním činitelům, jak se jim přes ně podařilo dostat.

Hlavním organizátorem těchto ilegálních přechodů celé řady prominentních civilních, vojenských a politických osob, kterým buď hrozilo zatčení, nebo byly nejrůznějšími způsoby perzekvovány, byl O. Tulačka. Osoby k převedení nejčastěji doporučoval J. Hýbler, dále někteří příslušníci amerického velvyslanectví i ministerstva zahraničních věcí.

Ota Tulačka pocházel ze Kdyně, kde také s rodinou bydlel, ale přes týden pracoval jako úředník na ředitelství Kdyňských přádelen v Praze. Díky této skutečnosti a také svému silnému demokratickému, a tudíž protikomunistickému cítění se pro mnohé stal skutečnou zárukou bezpečné cesty na Západ. Po neúspěšném pokusu majora Jebavého[41] o vojenský převrat se objevila snaha napojit uskupení okolo O. Tulačky na zpravodajskou skupinu majora Jaromíra Nechanského a Veleslava Wahla, což však přivodilo jeho zatčení dne 12. září 1949.[42]

Státní bezpečnost tušila, že se paní Tigridová bude snažit odejít za svým manželem Pavlem[43], který byl od prosince 1947 na reportážní cestě po britské zóně západního Německa, kde již z pochopitelných důvodů zůstal. Jeden známý jí měl doporučit cestu přes obec Babylon na Domažlicku. *Že prý je to zaručené.*[44] Jistá si ovšem nebyla, a tak cestu 5. března 1948 zkusil prověřit její bratr s kamarádem, kteří si jakoby vyjeli na lyže. Na místě, kde mělo dojít k setkání, však byli okamžitě zatčeni… Netrvalo dlouho a celá rodina se setkala ve věznici na Pankráci. Ivanu Tigridovou však propustili dříve a i přesto, že se musela třikrát denně hlásit na policii, se jí povedlo v červenci 1948 dostat „všerubskou cestou" za hranice.[45]

Ota Tulačka. Mezi významné osobnosti, jejichž útěk přes hranice zorganizoval, patří např. plk. Alexander Hess, první velitel 310. stíhací perutě RAF, či rodina Dr. Jaromíra Smutného, bývalého kancléře Edvarda Beneše.

Foto: archiv autorky

A jak se tehdy Ivana Tigridová ocitla v Modré hvězdě ve Kdyni? O jejím převzetí od J. Hýblera na nádraží v Berouně a o jejich společné cestě vlakem přes Plzeň a Domažlice O. Tulačka po svém zatčení v září 1949 vypověděl: *Po příjezdu do Kdyně předal jsem jmenovanou, opravuji, zavedl jsem ji do hotelu Modrá Hvězda, kde jsem ji ubytoval. Tuším, že druhého dne jsem zašel k Maříkovi, se kterým jsem jednal o převodu Tigridové.*[46] Jindřich Mařík provozoval

40 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6376 MV, HÝBLER Josef a spol., Protokol sepsaný s Josefem Hýblerem na KV StB Praha, 5. 4. 1949.

41 Více k osobě Miloslava Jebavého viz MALLOTA, Petr: Voják druhého a třetího odboje Miloslav Jebavý. *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 4, s. 108–124. Za svoji protikomunistickou činnost byl s dalšími čtyřmi důstojníky 18. 7. 1949 popraven.

42 Více o J. Nechanském a V. Wahlovi in ŠOLC, Jiří: *Znamení trojského koně. Životní příběh majora Jaromíra Nechanského*. Vyšehrad, Praha 2008. Oba zaplatili za svoji protikomunistickou činnost životem – 15. 6. 1950 byli popraveni.

43 Pavel Tigrid, rozený Schönfeld (1917–2003), český spisovatel, publicista a politik, jeden z nejznámějších představitelů českého protikomunistického exilu.

44 Telefonní rozhovor autorky s Jiřím Myškou, bratrem Ivany Tigridové, 11. 5. 2012.

45 Telefonní rozhovor z 11. 5. 2012 a korespondence autorky s Jiřím Myškou.

46 *ABS*, MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6424 MV, Tulačka a spol., Pokračování v protokolární výpovědi s Ottou Tulačkou na KV StB Praha, verze podepsaná zleva prohlášením *Četl Ota Tulačka*, 17. 9. 1949, s. 26–27.

ve Kdyni autodopravu, a pokud nepřivážel svým autem osoby přímo z Prahy, převážel je v česko-bavorském pohraničí další spojce nebo předával k přímému převodu S. Liškovi a ostatním příslušníkům stanice SNB ve Všerubech, nevyjímaje ani některé jiné převaděče působící v okolí.

O několik týdnů později Reinhold Pick a Walter Birge, zaměstnanci velvyslanectví USA, iniciovali odchod matky I. Tigridové a jejího bratra stejnou cestou.[47] Celkem se tehdy na tomto převodu podílelo minimálně deset lidí včetně Hýblera, Tulačky, Lišky a jeho tří podřízených.[48] To vše se odehrálo několik týdnů předtím, než byl Stanislav Liška zatčen.

PROZRAZENÍ TAJNÉ AKCE A ZATČENÍ STANISLAVA LIŠKY

Budova stanice SNB ve Všerubech čp. 76 stála kdysi uprostřed mírného svahu vlevo od hlavní silnice směrem ke státní hranici. Přesně naproti přes ulici vedle městského úřadu dodnes bydlí pan Wolfgang Haas, poslední původní obyvatel této vesnice. Po únorovém převratu vypomáhali spolu se S. Liškou po práci jako řidiči místnímu autodopravci Václavu Mochurovi, kterému se zakázky jen hrnuly. Zkrátka a dobře, převážet osoby zadržené na hranicích do vazby ve věznici Okresního soudu v Domažlicích někdo prostě musel… *Vzpomínám si, jak nám jednou během cesty praskl obrovský kufr. Zjistili jsme, že byl plný šperků.*[49] Jaké intriky tehdy ministerstvo vnitra a StB z Klatov v Myslívě organizovaly, to až do zveřejnění podrobností v dubnu 2012 tak jako většina místních obyvatel nevěděl.[50] Velmi dobře si ale pamatoval na své kamarády, kteří pomáhali lidem přes hranice – Lišku, Martinů, Mikeše, Strouhala i Šnaidra, který jako jediný neuprchl.

Z dnešního pohledu se zdá až neuvěřitelné, že veškeré přípravy a samotné tajné provokační akce kolem falešných hranic se odehrávaly v době, kdy Liška a někteří jeho podřízení zároveň spolupracovali s Tulačkou, Maříkem a dalšími na ilegálních převodech. Právě převod rodiny J. Prošvice se proto mohl zprvu jevit také jako jakási zkouška ze strany ministerstva vnitra.

Liška měl zcela jasno v tom, na čí straně stojí, a proto se rozhodl za každou cenu svoji nešťastnou roli ústředního hráče v provokacích ukončit. Možnost útěku za hranice s převáděnými však musel vyloučit, jelikož se mu právě v únoru 1948 narodilo třetí dítě… *S lidmi, ktere jsem prevadel, jsem naprosto nemohl mluvit neb byli vsichni pak vyslychani, co jsem ja s nimi mluvil a ja musel po kazdem prevodu ucinit take protokol, co jsem s nimi mluvil, coz muselo souhlasit. Hotelier Bubak byl pro tuto vec naprosto nespolehlivy, pro svoji mnohomluvnost.*[51]

Radil se se svým nejlepším kamarádem Antonínem Schambergerem z Prapořišť u Kdyně, který byl na jeho prosbu v Klatovech tajně přítomen jedné ze schůzek s Janouškem i „Jonnym“, během nichž se dojednávaly podmínky plánovaných „přechodů“. O radu požádal také své podřízené na stanici i nejlepší kamarády ve Kdyni, ale na nic nepřišli. Nikdy totiž dopředu neznali jména obětí, natož jejich bydliště. *Zasly nam rozhodne vsechny kombinace, kdyz nam Evzen na stanici moji rekl, ze neni dnes problem, chce-li nekdo vypovidat ci ne, dostane injekci, co* [se po ní] *mluvi, pak se mu* [to] *nahraje na desku a kdyz se probudi, tak se divi, co mluvil, ale je jiz pozde. Tyto hrozne metody, zpusob vysetrovani Stb nam byl velmi dobre znam a proto nedalo se v tomto pripade prevadenym nic rici, pri vzpomince na moznost event. vlastniho „neexistovani“ v pripade dokazani zrady.*[52]

Liška proto napsal koncem dubna dopis, který měl jeho spolupracovník a agent CIC Willi Seidl odeslat do Francie dalšímu kamarádovi, Václavu Kociánovi.[53] V něm vylíčil celou situaci a prosil ho, aby *neprodlene zaridil, aby z londynskeho rozhlasu bylo hlaseno, ze v CSR jsou provadeny falesne hranice, aby lide se vyhybali provokaterum atd. Kocian zaridil ihned, prostrednictvim snad p. Dr. Cerneho a Martina Hrabika, ze BBC v ceskem vysilani take, jedine moji zasluhou, nekolikrate toto varovani vysilalo.*[54] Již 15. června 1948 podali Američané oficiální protestní nótu, ve které velmi podrobně popsali, kde a jak ona tajná opatření probíhají: *Na západním okraji Všerub, v domě nalézajícím se na československém území, konají již asi čtyři týdny službu příslušníci SNB oblečení do kompletních uniforem s odznaky důstoj-*

47 Odbojová činnost O. Tulačky (dědečka autorky), J. Hýblera, spolupráce s W. Birgem a další souvislosti jsou podrobně popsány ve studii JANDEČKOVÁ, Václava: Ota Tulačka a tajné akce členů amerického velvyslanectví v Praze 1948–1949. Protikomunistická činnost a souvislosti s akcemi StB Kámen, Praha – Žatec a Hansa. *Securitas Imperii*, 2013, č. 22.

48 Rozhovor autorky s Jiřím Myškou v Praze, 23. 4. 2013.

49 Rozhovor autorky s Wolfgangem Haasem, Všeruby, 13. 4. 2012.

50 JANDEČKOVÁ, Václava: Jejich cesta tehdy vedla jen na falešnou hranici. *Domažlický deník*, 8. 4. 2012, s. 3. Viz http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/jejich-cesta-tehdy-jen-na-falesnou-hranici-a-zpet-20120408.html (citováno k 1. 6. 2013).

51 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 3.

52 Tamtéž, s. 4.

53 Rozhovor autorky s Josefem Toušem, Domažlice, 16. 11. 2012. Kamarádi V. Kocián a M. Hrabík pocházeli z Vílova nedaleko Kdyně. Jejich dobrými přáteli byli také A. Schamberger a J. Černý, bývalý ministr vnitra a později předseda agrární strany v exilu. Po jeho abdikaci v roce 1969 vykonával funkci předsedy této strany až do roku 1984 M. Hrabík, přítel S. Lišky.

54 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 3.

František HEJNÝ, nar.7.9.1916 v Plané n.L. - z á z n a m

V případě Františka HEJNÉHO se nejednalo o pokus o útěk za hranici. Byl bezpečnostními pracovníky v letech 1948-1949 nasazen do případu akce "KÁMEN" a v této souvislosti dne 2.5. 1948 zadržen v blízkosti hranic spolu s dalšími osobami. Jako spolupracovník neměl v úmyslu do zahraničí uprchnout - viz prošetření inspekce ministra vnitra z 15.6.1967, čj. IM-0394/ 30-67.

Akce „Jonny" s nasazením Františka Hejného zahájila tragickou sérii akcí pod společným názvem „Kámen" *Foto: ABS*

níků armády Spojených států. Při výkonu služby sedí za psacím stolem, na kterém je nápadně umístěna láhev s americkou whisky, balíčky amerických cigaret a malá americká vlajka. Na zdi za psacím stolem visí velký americký prapor a obrazy prezidentů Trumana a Roosevelta.

Úředníkům SNB, oblečeným do uniforem americké armády, pomáhají jiní členové SNB v uniformách německé pohraniční policie. Podle důkazů, které má americká vláda k dispozici, je účelem této úřadovny […] *aby byla doplněna jiná opatření, která činí československá vláda k zamezení nezákonných odchodů ze země.*[55]

Právě tehdy mohlo vzniknout podezření, že tuto tajnou akci MV vyzradil někdo zevnitř. I přesto se Liška patrně těšil určité důvěře v nejvyšších sférách jak StB, tak SNB až do konce října 1948, kdy byl přeložen do Zbiroha. Nakonec vždyť jeho hlavním zastáncem byl samotný oblastní velitel stanice SNB v Klatovech pplk. Fr. Havlíček, který se za něj vždy rád zaručil. Dne 15. prosince 1948 však byl Liška zatčen.

ÚTĚKY PŘÍSLUŠNÍKŮ SNB VŠERUBY

Po zatčení S. Lišky byla atmosféra na stanici ve Všerubech velmi napjatá. Proběhla zde šetření a došlo i na výměnu osazenstva. Vedením stanice byl pověřen prap. Václav Šnaidr, který později vypověděl: *Dne 15. prosince 1948 štrážm.* [štábní strážmistr] *Martinů onemocněl horečnatou chřipkou* […]. *Strážm. Mikeš utrpěl při havárce na vlastním motocyklu otřes mozku* […] *Dnem 6. ledna 1949 byli oba přemístěni a to: štrážm. Martinů na SNB VS* [velitelství stanice] *Chrást u Plzně a strážm. Mikeš na SNB VS Břasy okr. Rokycany.*[56]

František Martinů, který měl za ženu sestřenici J. Maříka, se však domluvil s kamarádem, psovodem Bohumilem Mikešem, a v noci 8., resp. 9. ledna 1949 opustili ČSR. Uprchli den poté, co navštívili svého velitele Lišku ve vojenské věznici v Plzni na Borech. Martinů s sebou vzal i manželku a dvě malé děti, Mikeš musel odejít narychlo sám – se ženou a dětmi se již nikdy nesetkal…[57]

Útěk obou příslušníků SNB byl naprostým překvapením, o čemž vypovídá zároveň sebeusvědčující zpráva StB Klatovy, která ve Všerubech provedla šetření a ministerstvu vnitra doporučila tento prostor nadále nepoužívat: *Na útěku jmenovaných příslušníků SNB jest závažná ta okolnost, že oba věděli o akcích, které se konaly v obvodu stanice SNB Všeruby a které prováděli orgánové ministerstva vnitra. Dřívější velitel stanice Všeruby praporčík Stanislav Liška byl již v prosinci zatčen a sice pro podezření, že vyzradil nevědomky agentu CIC Seidlovi z Brodu nad Lesy* [Furth im Wald] *akce, konané orgány ministerstva vnitra* […] *Štrážm. Martinů, který ovládal dobře německý jazyk, ježto sám jest rozený ve Vídni a měl několik tříd obecné školy v německém jazyce, byl používán v převlečení jako orgán německé pohraniční služby v uvedených akcích v obci Myslíve, kdy se vytvářela pomyslná hranice a prováděly výslechy u orgánů CIC, což bylo kamuflováno.*[58]

55 *Archiv MZV*, f. Generální sekretariát, 1945–1954, karton 192, U.S. Embassy note no. 4680, 15. 6. 1948.

56 *ABS*, f. Různé spisy S Plzeň 1948–1990 (PL-S), spis a. č. S-4500 Plzeň, Protokol sepsaný s praporčíkem Václavem Šnaidrem na SNB VS ve Všerubech, 12. 1. 1949.

57 Prostřednictvím agentů-chodců si rozdělená rodina dopisovala, a přestože o tom nebyla v dopisech ani zmínka, B. Mikeš údajně spáchal 18. 4. 1949 v uprchlickém táboře v Murnau sebevraždu.

58 *ABS*, f. MV-T, spis a. č. T-1440 MV, Dopis VO StB Klatovy útvaru 701 A, 12. 1. 1949.

Torzo transformátoru v bývalé německo-české vesnici Myslív nedaleko Všerub

Foto: archiv autorky

Plné ruce práce měli také důvěrníci a agenti československých zpravodajských služeb v Bavorsku, kteří sledovali každý pohyb uprchlých strážníků a hlavně pátrali po tom, co americké zpravodajské službě prozradili. Útvar 701 A v Praze byl obratem upozorněn, že šstrážm. Martinů zná *orgány DOZ* [důstojník obranného zpravodajství – zpravodajské služby čs. armády] *z Plzně a Domažlic, zná i některé orgány min. vnitra, kteří ve Všerubech akci konali, a zná orgány stát. bezpečn. z Domažlic, Klatov a snad některé i z Plzně.*[59]

V rámci důkladného pátrání agentů ministerstva vnitra a DOZ za hranicemi se objevily informace, které vrhaly podezření na nového velitele stanice SNB prap. V. Šnaidra, který byl od té doby tajně sledován. Martinů i Mikeš totiž při výslechu v Německu vypověděli, že *pracovali zpravodajsky pro agenta CIC Sebelíka a býv. ministra* [Josefa] *Černého. Mikeš při výslechu udal, že poslední jeho šéf SNB ve Všerubech jeho útěk kryl a Mikeš se s ním před útěkem rozloučil.*[60] Zpráva obsahuje také informaci, že Martinů i Mikeš navíc patrně vyzradili všechny agenty, kteří překročili u Všerub hranice, včetně čísel telefonů, na která měli volat při zpětném příchodu do ČSR. Zmínili např. i agenta Mariana, kterého znali pod jménem „Šerif".

Příliš velká upřímnost vůči americkým zpravodajským orgánům vyvolala vlnu dalších šetření a pátrání ze strany československých tajných služeb a tuzemským ilegálním skupinám přivodila řadu problémů, jejichž následky lze jen těžko dohlédnout. Narušilo se tím např. i předávání pošty O. Tulačkou do zahraničí, který k tomuto účelu využíval jak příslušníky SNB, tak neodsunutou sudetskou rodinu Marianů ve Všerubech. Zejména v lednu a v únoru 1949, kdy byl Tulačka zároveň v kontaktu s Miloslavem Jebavým, byl tento styk s československými důstojníky a generály v exilu nenahraditelný, neboť každou chvíli měl v Praze vypuknout ozbrojený vojenský převrat.

Tou dobou už byl z ilegální převaděčské činnosti vyřazen Stanislav Liška – strávil téměř pět měsíců (od 15. 12. 1948 do 5. 5. 1949) ve vazbě pro podezření ze zločinu vojenské zrady a zneužití služební moci. Rozsudkem Vrchního vojenského soudu v Praze byl však pro nedostatek důkazů osvobozen a odsouzen nakonec jen ke třem dnům vězení podmínečně pro přestupek![61] Po propuštění z vazby a zotavení byl 5. června 1949 přemístěn na stanici SNB Chrást v okrese Plzeň a od 1. srpna 1949 převelen jako podřízený na stanici SNB do Staňkova, okres Stod.

Roli hlavního převaděče pro skupinu „Cyril" převzal na jaře 1949 ve Všerubech Liškův kamarád, strážm. Václav Strouhal. Počátkem léta však O. Tulačka na doporučení W. Birge, III. tajemníka velvyslance Spojených států Laurence Steinhardta, zahájil spolupráci se zpravodajskou skupinou mjr. J. Nechanského a V. Wahla, využívanou americkou tajnou službou. „Linka bezpečí" mezi Prahou a Všeruby tím začala být ohrožená. Nejenže zpravodajská činnost v pohraničí vyžadovala navazování dalších kontaktů, ale Tulačkovi začalo být navíc „nařizová-

59 Tamtéž, Výsledky šetření zaslané útvaru 701 A do Prahy z Velitelství oddílu StB Klatovy, 29. 1. 1949.

60 Tamtéž, Zpráva přednosty sektoru II. zaslaná sektoru I., 7. 3. 1949.

61 Zneužití služebního postavení ve spojitosti s ilegálním přechodem rodiny ing. Tumlíře, z něhož byl S. Liška obviněn, mu nakonec nebylo prokázáno a zločin vojenské zrady, kterého se měl dopustit vyzrazením státního tajemství, bylo s Liškovým velmi obratným právníkem ožehavé rozpitvávat. Kromě toho nebyla vzhledem k útěku Martinů a Mikeše za hranice vhodná doba na to, aby se tento první bod obžaloby, tj. vyzrazení tajných opatření na obranu republiky, vůbec projednával – vždyť ve skutečnosti šlo o organizování falešných hranic a zneužívání jak amerických vojenských uniforem a dalších symbolů, tak uniforem německé celní stráže, což mohl Fr. Martinů za hranicemi snadno dosvědčit.

no", že převod každé významné osoby musí skupině v Praze hlásit. Následující, již předem ohlášený převod bývalého diplomata JUDr. Jaromíra Kopeckého se proto z pochopitelných důvodů nezdařil.[62] Kopecký, jehož výpovědi měly neblahý vliv na osud Milady Horákové a zrod akce „Střed", byl zatčen 8. srpna 1949, přestože továrník Antonín Soukup s manželkou, který rodinu Kopeckých na hranice vezl, zatčen nebyl a podařilo se mu do ciziny odejít. Brzy nato měl Liška obdržet vážné varování, že jsou prozrazeni, a proto dne 12. srpna utekl s manželkou a dětmi i on. S nimi musel narychlo uprchnout také strážmistr Strouhal, který ale manželku a syna zanechal doma.

Dne 14. září 1949 bylo na S. Lišku podáno trestní oznámení, v němž se mj. uvádělo: *Stává důvodné podezření, že přešel illegálně státní hranice do Německa, kde navázal styky s cizími činiteli a vyzradil jim určité skutečnosti, které se dověděl během své služby u SNB a které v zájmu státu musí zůstati utajeny.*[63] Je v něm citován i předseda KSČ ve Všerubech Leopold Kopp, který se s Liškou znal již od roku 1939. Jeho slova svědčí o nejednoznačném dojmu, jakým Liška na Kdyňsku působil a jaký u pamětníků zanechal: *Liška neměl kladný poměr k lidově demokratické republice, i když na venek projevoval okázale pravý opak. Byl od různých lidí oprávněně podezírán, že převádí přes státní hranice.*[64]

Útvary 701 A a 607 A ministerstva vnitra pátraly po Liškovi a agentech CIC v Bavorsku i v roce 1950, jak je patrné z následujícího záznamu: *Liška pracuje pro CIC z příkazu* [Williho] *Seidla a je nyní v Ludwigsburgu, v Krabenlochkasserne A-53. Seidl je vedoucím agentem a posílá do ČSR svoje lidi a je na stanicích SNB v pohraničí s určitými lidmi ve styku.*[65] Liška měl však za hranicemi zcela jiné starosti, musel se hájit před vojenskou policií USA. První oběti falešných převodů J. Prošvicovi se totiž podařilo utéct z tábora nucených prací, překročit hranice a v momentě, kdy se s Liškou v září 1949 opět setkal, ho neváhal udat. Liška byl nucen sepsat velmi podrobné hlášení, o které měli pochopitelně zájem nejen Američané.

O pravdivosti jeho svědectví v případu falešné hranice E. Abrahamoviče z roku 1950, ve kterém mj. tvrdil, že skutečně ilegálně převedl *celkem as 110–113 lidí*, svědčí i to, že mu byl nakonec povolen odjezd do Kanady.[66] V ČSR ale zůstal jeho otec a tři sestry, a proto žádal o přísné utajení těchto informací – už tak totiž byli kvůli jeho útěku vyslýcháni a na každém kroku sledováni. Nicméně *kopie Liškovy zprávy* (opsaná s chybami a nepřesnostmi – pozn. aut.) *byla odcizena a doručena do Prahy Emilem Sztwiertniem, agentem StB v Ludwigsburgu*,[67] díky čemuž paradoxně existoval dosud nejucelenější autentický popis provokační akce „Kámen".

Ze skupiny kamarádů zůstal na stanici SNB ve Všerubech až do září 1949 pouze V. Šnaidr, který byl ale pod drobnohledem orgánů MV. Vždyť byl v akci E. Abrahamoviče na jaře 1948 využíván v převlečení jako orgán německé celní stráže a sám převáděl některé agenty DOZ. Šnaidr sice dělal, co mohl, aby nevzbudil sebemenší podezření, ale přesto byl nakonec v roce 1951 zatčen. Spolu s bývalým oblastním velitelem stanice SNB v Klatovech pplk. Fr. Havlíčkem byli za svoji protikomunistickou činnost dne 12. listopadu 1952 popraveni.

Agent StB č. 1693 Emil Sztwiertnia, krycím jménem „Štika", se narodil 4. 7. 1915 v Třinci. Dne 13. 1. 1951 byl v Německu zatčen a 8. 5. 1951 odsouzen americkým obvodním soudem ve Stuttgartu ke 12 letům vězení. Foto: ABS

NADĚJE NA SPRAVEDLNOST MIZÍ V NEDOHLEDNU…

Obec Myslív byla menší vesnice vzdálená asi jeden a půl kilometru od Všerub. Dodnes se z ní zachoval pouze starý transformátor. Například v roce 1930 měla obec i s přilehlými samotami 56 domů, v nichž žilo 266 obyvatel německé národnosti a 5 cizinců. V roce 1946 byli sudetští Němci přinuceni k odchodu a do jejich stavení se stěhovaly většinou „prověřené" rodiny z českého vnitrozemí. Nebylo výjimkou, že v některých domech bydlely české a německé rodiny nějaký čas společně.

Zanedlouho však muselo odejít i české obyvatelstvo, které se sem teprve přednedávnem přistěhovalo. Všechny lokality v tzv. zakázaném pásmu, které se rozkládalo do vzdá-

62 Čím více lidí o plánovaném ilegálním přechodu vědělo, tím větší bylo riziko prozrazení. Navíc zpravodajskou síť mjr. J. Nechanského a V. Wahla v srpnu 1949 již „podchytila" StB a 5. oddělení hlavního štábu MNO.

63 *Vrchní vojenská prokuratura Praha*, spisová značka Or I 1324/49, trestní oznámení č. 2331/1949–I., vydané na Stanislava Lišku Krajským velitelstvím Národní bezpečnosti v Plzni, 14. 9. 1949. Za poskytnutí tohoto dokumentu děkuji Ing. Adolfu Rázkovi.

64 Tamtéž.

65 *ABS*, f. MV-T, spis a. č. T-1440 MV, Zpráva útvaru 701 A pro útvar 607 A, 3. 3. 1950. 607 A je krycí název pro Krajské velitelství StB Plzeň.

66 LIŠKA, Stanislav: *Falesne hranice*, s. 4. Liškova rodina odplula koncem roku 1950 z Brém, v srpnu 1958 se všichni stali kanadskými občany.

67 LUKEŠ, Igor: *KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem*, s. 45.

Myslívský rybník a šipkami naznačené putování obětí akce „Kámen". Vpravo hráz Myslívského rybníka z dubna 2013 – před 65 lety tudy prošli Jan a Jiřina Prošvicovi s dcerami Janou a Věrou, Otto Slavík s Karlem Doutnáčem a naposledy Oldřich a Ludmila Maláčovi. Na okraji hráze byla umístěna závora falešných československo-bavorských hranic. *Foto: Stanislav Liška: FALESNE HRANICE a archiv Bryana Jennera*

lenosti dvou kilometrů od státní hranice, musely být počátkem 50. let opět vysídleny. *Po čase byly opuštěné a polozbořené domy zlikvidovány těžkou technikou firmy Zemstav. Objednávka ONV Domažlice ze září 1955 zněla na likvidaci 36 domů ve vsi Myslív (jednalo se i o okolní samoty). Již v říjnu toho roku byla provedena likvidace, při níž bylo zbořeno a následně odvezeno nebo rozhrnuto 6 611 m³ stavebního materiálu.*[68]

V roce 1956, tj. osm let po zatčení v Myslívě, podala Ludmila Maláčová k Nejvyššímu soudu v Praze žádost o revizi procesního řízení v trestní věci svého muže, odsouzeného 3. června 1949 na 15 let (ve stejném procesu byl na 4 roky odnětí svobody odsouzen

V létě 1948, krátce po té,když se mi H a v lí č e k svěřil,že provádí špionáž, mně říkal, že kpt. MIC H a w a s h o v i předal špionážní zprávu o tom, že státní bezpečnost prováděla určitou tajnou akci v blízkosti státních hranic. Tuto akci, které jsem se zúčastnil,prý mu hlásil vstřžm. L i š k a, který později uprchl za hranice. Ptal se mně také, zda Američané na základě jím podané špionážní zprávy dělají nějaká opatření u státních hranic v místě, kde byla akce konána. Toto jsem mu potvrdil, neboť skutečně v té době jsme pozorovali zvýšenou činnost Američanů u státních hranic, kde jezdili auty a osvětlovali pásmo na našem území, kde akce byla prováděna.H a v lí č e k mně tehdy také vytýkal, že jsem měl já, nebo L i š k a tuto akci ihned oznámit Američanům, a size z toho důvodu, že prý dojde stejně k válce a pak,až Američané obsadí ČSR,že by nás za tuto akci zavřeli. Další špionážní zpráva, o které mně H a v lí č e k říkal, že ji

Vrchní strážmistr Václav Šnaidr po svém zatčení vypovídal o další cestě, kterou se Američané o tajné akci v Myslívě dozvěděli *Foto: ABS*

68 PROCHÁZKA, Zdeněk: *Putování po zaniklých místech Českého lesa I. Domažlicko – osudy 50 zaniklých obcí, vsí a samot*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2007, s. 183–184.

i J. Janoušek). V podání, jehož kopii odeslala také ministru vnitra, popsala důvody jeho perzekuce ze strany úředníků zpravodajského odboru MV mjr. B. Pokorného[69] (na jaře 1948 zástupce přednosty zpravodajské služby J. Veselého), JUDr. Š. Plačka[70] (na jaře 1948 přednosta tzv. vnitřní bezpečnosti) a spol.: *Pokorný, Placzek* (sic) *a spol. zřídili za tím účelem v čsl. pohraničí na československé straně falešné označení státních hranic a fingované americké kontrolní stanice, kde byli svedení čsl. příslušníci pak zatýkáni.*

Pokorný, Placzek a spol. docílili, že i můj manžel dal se svésti touto provokací z obavy před persekucí Pokorného, který veřejně po únoru 1948 vyhlašoval likvidování všech úředníků státně-bezpečnostního aparátu.[71]

Na ministerstvu vnitra se podnětem skutečně zabývali, přičemž bylo z archivních materiálů zjištěno, že *o této akci rozhodoval orgán jménem Evžen, dále Plaček a býv. mjr. Pokorný.*[72] Sám Maláč při jednom z výslechů uvedl, že skupinu, která za provokací stojí, zná, *že jde o úřední skupinu sdělil jsem ihned jakmile jsem se setkal s prvním oprávněným zpravodajským orgánem t. j. odb.*[orovým] *radou* [Jindřichem] *Veselým*[73] *v Klatovech, který mně to potvrdil stejně jako příslušník Stb Klatovy jehož jméno neznám.*[74]

Záhy poté, co L. Maláčová podala svou žádost, byl její muž dne 16. října 1956 propuštěn. Přesto však oba manžele nadále sledovaly bezpečnostní složky, o čemž svědčí např. zpráva z roku 1957, která se mj. vrací k událostem z jara 1948: *Po představení byl prý s ním sepsán protokol* (ve skutečnosti několik protokolů v angličtině s citlivými údaji včetně popisu organizace MV – pozn. aut.) *a pak byl odkázán na ubytovnu, která byla asi 200m od této chaty. Při cestě do „ubytovny" byl však zatčen hlídkou SNB. Po této události nabyl Maláč přesvědčení, že nebyl vyslýchán Američany, ale orgány státní bezpečnosti. Maláč byl postaven před soud a odsouzen na 15 roků vězení. V roce 1956 byl propuštěn na podmínku na svobodu. Nyní pracuje jako pomocný dělník na stavbě v Praze.*[75]

Závěrem je třeba připomenout, že provokační akce kolem falešných hranic jsou v rozporu nejen s dnešními právními předpisy, ale nelegální byly i z hlediska zákonů tehdejších. Důkladným vyšetřováním případu se příslušné úřady přesto začaly zabývat až nedávno na základě trestního oznámení podaného na E. Abrahamoviče, který zřejmě dodnes bydlí v luxusním domě v Praze-Hostivaři. Podnět k vyšetřování akce „Kámen", který se týkal i E. Orovana, podal historik Igor Lukeš v září 2011.[76] Učinil tak částečně proto, že oběti tohoto kriminálního podvodu dosud psychicky trpí, zatímco Abrahamovič a Orovan si užívají majetek, který s největší pravděpodobností ukradli právě jim, např. rodině Prošvicových. Trvalo více než rok, než tiskem proběhla smutná zpráva: *Státní zástupce stíhání zrušil, policie má doplnit důkazy.*[77] A tak naděje na spravedlnost mizí v nedohlednu…[78] pd

Dvě z obětí akce „Kámen" – zakladatel společnosti ETA Jan Prošvic a bývalý zpravodajec JUDr. Oldřich Maláč *Foto: ABS*

69 Podrobně o jeho osobě DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Bedřich Pokorný – vzestup a pád. In: *Sborník AMV*, 2004, č. 2, s. 233–267. Jeho pochybná okupační minulost nebyla nikdy objasněna. V březnu 1968 spáchal v lese nedaleko Brna sebevraždu oběšením.

70 Více o něm viz KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ.* ÚSTR, Praha 2010.

71 *ABS*, f. 319, sign. 319-22-6, Žádost o revizi procesního řízení v trestní věci O. Maláče, 5. 6. 1956.

72 *ABS*, f. 319, sign. 319-22-6, Materiály a šetření k žádosti o revizi procesního řízení v trestní věci Maláče, 1956.

73 Jindřich Veselý byl v době zatčení O. Maláče přednostou zpravodajské služby tzv. odboru III/A MV a zároveň do roku 1950 prvním velitelem StB a členem ÚV KSČ (a údajně i agentem sovětské NKVD). V roce 1964 spáchal sebevraždu skokem z okna.

74 *ABS*, f. MV-V, a. č. V-5317 MV, Maláč a spol., Protokol sepsaný s JUDr. Oldřichem Maláčem na OÚ StB v Praze, 12. 7. 1948.

75 Tamtéž, Maláč a spol., zpráva 2. odd. 2. odboru II. správy MV, 21. 3. 1957.

76 Rozhovor autorky s prof. Igorem Lukešem, Kdyně, 20. 7. 2012.

77 Viz http://zpravy.ihned.cz/c1-58197940-policie-chce-stihat-devadesatileteho-dustojnika-stb-za-fingovane-prevadecstvi, 30. 10. 2012 (citováno k 1. 6. 2013).

78 Zkrácená anglická verze této studie (Operation „Kámen" – Všeruby 1948. New relevations in the case of the fake Czech border to Germany) vyjde také v *Journal for Intelligence, Propaganda and Security Studies*, 2013, Vol. 7, No. 1.